

ИЗ АРХИВИТЕ НА ФЛОРЕНТИНСКАТА АКАДЕМИЯ ЗА ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА (1878-1945)*

Анжела Данева

В архива на Академията във Флоренция от наличните и прегледани деловодни документи, регистри и изпитни протоколи се откриха 41 български имена². За някои от тези имена на художници информацията е по-изчерпателна (биографични данни, фотографии, адресни регистрации в Италия, дати и години на записване в Академията, стипендии, изучавани предмети и оценки от изпити, информация за получавани награди и поощрения, плащани административни такси), за други документиранияте сведения съдържат единствено името, допълнено от някои оскъдни и невинаги правилно изписани биографични данни. От архива липсват части на общия регистър на записаните студенти за годините от 1923 до 1933 г.; не се намери документацията на специализирания курс „Голо тяло“ за годините от 1893 до 1898 и от 1932 до 1934 г.

След Освобождението на България (1878 г.) много българи се отправят към големите европейски културни центрове — Мюнхен, Флоренция и Торино, за да придобият желаните знания и умения, които по това време не могат да получат в страната ни. Образованието, получено в тези престижни институти, дава на българите основно умения и самочувствие, но едновременно с това ги приобщава и към европейското художническо семейство.

През последните две десетилетия на XIX в. прага на тази стара просветна институция във Флоренция³ (основана през 1562 г. от Вазари и други художници) прекрачват първите български художници — Антон Митов, Христо Станчев, Петко Клисуров, Борис Михайлов, Георги Евстатиев, Васил Димов, Тодор Мавродинов, Минчо Хаджиев, Георги Русков, Антон Кифалов, Борис Живков, Георги Гечанов. Регистрите на Академията дават информация за изучаваните от тях предмети в общите и специализирани курсове и в курса „Голо тяло“. Това са: рисунка по натура и по гипсов модел, моделиране, скулптура, теория и приложение на перспективата, теория на орнамента, анатомия (остеология), митология, литература, история на изкуството и гравюра. Оценките на преподавателите за тези първи български възпитаници на Флорентинската академия са отлични и за високите си постижения те са награждавани със сребърни медали и сертификати⁴.

Имената на *Антон Митов*, *Петко Клисуров*, *Христо Станчев*, *Борис Михайлов*, *Веселин Стайков*, *Зоя Паприкова* са значими за историята на българското изобразително изкуство. След завършване на академичното си образование те избират да се върнат в България, за да работят за обществения и културен престиж на новата ни държава. Образованието, получено във Фло-

ренция, позволява на Антон Митов, Борис Михайлов, Петко Клисуров да се включат в изграждане на откритото у нас училище по рисуване през 1896 г. (ДРУ), което по-късно е преименувано на Държавно художествено-индустриално училище, а през 1921 г. е преобразувано в Художествена академия. Други художници, като Христо Станчев, Георги Евстатиев, Христо Данов, след завръщането си в България избират учителската професия като възможност за професионална реализация.

Намерените в архива на Флорентинската академия 41 български имена можем да разделим на *известни и непознати*. За някои от известните на историята ни художници сведенията в издадените за тях монографии и статии, се потвърждават, за други от тях данните се допълват и доизясняват или се добавят нови.

Към *групата на известните имена* в историята на българското изкуство принадлежат *Антон Митов (1862–1930)⁵, Петко Клисуров (1865–1933), Борис Михайлов (1868–1921), Христо Станчев (1870–1950)⁶, Георги Евстатиев (1875–1923), Васил Димов (1878–1941), Борис Георгиев (1888–1962)⁷, Веселин Стайков (1906–1970)⁸, Зоя Паприкова (1902–1951)⁹, Александър Стаменов (1905–1971)¹⁰, Димитър Хинков (1904–1988)¹¹, Петър Вълчев (1905–1964, с. Бойница/Кула)*. Повечето от тях са оставили неизличима диря в българското изобразително изкуство, в обществения и културния живот на страната.

Другата група от имена е тази на малко познатите или съвсем *неизвестни художници*, завършили или само посещавали курсовете във Флорентинската академия през различни години от края на XIX и началото на XX век. Някои от тях са учили най-напред в Художествено-индустриалното училище или в Художествената академия в София като Петър Ангелов Павлов (1880–1957), Панайот Николов Попов (03.05.1880–?, Карлово), Димитър Михайлов Крачков (р. Лясковец, 1896–1973), Димитър Георгиев Ангелов (р. 1905–?, Ямбол), Младен Христов Китанов (1914–1999, Червен бряг), Добринка Димитрова Куйкова (Калиопа) (1906–?, Казанлък), Младен Младенов (9.09.1880–?, с. Долно Камарци), а други като Тодор Диков (р. 1912–?) например завършва „Скулптура“ в Академията за изящни изкуства (Прага) и след това специализира във Флорентинската академия. Вероятно за всички тях Академията във Флоренция е била връх в образователната им кариера.

Предвид че почти всички български художници са се представили добре и с достойнство във Флорентинската академия е възможно да допуснем, че някои от тях са опитали да се реализират и в чужбина. Дали са били приети в „центъра“ на художествения живот тогава, как са се развили в професионално отношение, можем само да гадаем. Със сигурност обаче голяма част от художниците ни избират да се върнат в България. Някои от тях продължават обучението си в Софийската академия като *Мавроди Ставрев Бояджиев (23.05.1906–?, Стара Загора)* и *Тодор Маврадинов (1871–1920, Разград)*, кой-

то след завръщането си в България и вероятно след завършване на ХА в София приема учителската професия (според сведения на неговия внук) като основно поле за творческа изява. Други обаче, като *Христо Тодоров Данов*¹² въпреки таланта, желанията и постиженията си, са останали встрани от художествения живот у нас, а творчеството им, ако са оставили такова, е непознато и неоченено от историята на изкуството в България.

Групата на проблемните имена се оформи в края на проучването в архива на Академията. Проблемни, понеже за българското изобразително изкуство тези имена са непознати. В архивните документи на Флорентинската академия за тях има оскъдни факти, които трудно могат да ни разкрият човека-художник зад името. Със сигурност обаче може да се твърди, че хората, носили тези имена, са дишали въздуха и са били част от творческата атмосфера в ателиетата и учебните зали на Флорентинската академия. Това са *Атанас Атанасов*, *Иван Станков Василев* (р. 1897—?, Лом) — за него проф. Карена е написал „Ученолюбив, изпълнителен с добра подготовка, отличен студент, дава много надежди“. Друго име, което „дава много надежди“ и заслужава внимание, ако се съди по дългия списък от изучавани предмети, получени два сребърни и два бронзови медала и три грамоти, е името на *Милослав Георгиев Казанджиев*. Той е 24-годишен, когато постъпва в Академията в края на 1899 г. За съжаление биографичната му справка липсва — не знаем къде, но вероятно е роден около 1875 г.

Документираната, но ограничена информация в архива за получени награди за добри резултати — медали и грамоти, ни дава право да отдадем дължимото и на другите „проблемни“ имена. Това са: *Георги Гечанов* (на 20 г., от Пазарджик), *Минчо Иванов Хаджиев* (на 19 г., от Казанлък), *Георги Русков* (на 18 г., от Хасково), *Борис Живков* (от Казанлък). За имената на *Антон Лазаров Кифалов* (на 23 г., от Тетевен), *Иван Христов*, *Асен Балкански* (11.08.1903, Русе), *Дима (Димка) Иванова Ковачева* (05.02.1905, Варна), *Никола Бочев*, *Лукреция Тарапанова* (р.1900—?, в Букурещ, нац. българка), *Мария Караджова*, *Никола Черкезов*, *Елиза Маринова*, *Андрей Исконов* и *Георги Исконов* няма почти никаква конкретна информация. Можем само да предполагаме, че и те — кой повече, кой по-малко, са показали добри резултати по изучаваните от тях специалности. В този смисъл ограничената и частична информация предполага внимателно интерпретиране, съпоставяне на факти и събития, за да се изгради, доколкото е възможно, по-добра представа за интересите на човека и художника, стоящ зад името в регистъра. Такава ситуация прави трудно проследяването на жизнения и творческия път на тези художници и оставя празни места в историята на изобразителното изкуство.

Видно е, че желание, любознателност и отвореност към нови светове и идеи у нашите художници от края на ХІХ и първите десетилетия на ХХ в. не липсват. Ясно е, че по талант и усвояване на художнически качества много от българите не отстъпват на колегите си от Флорентинската академия по това

време. Във връзка с това можем да посочим, че повече от половината български художници, учили във Флорентинската академия, са преминавали пълния курс на обучение, специализирали са и съответно са получили дипломи за художници от нея.

От завършилите пълния курс на обучение ще споменем имената на *Антон Митов, Петко Клисуров, Борис Михайлов, Христо Станчев, Иван Василев, Милослав Казанджиев, Христо Данов, Георги Гечанов, Димка Ковачева, Димитър Крачков, Димитър Ангелов, Добриня Куйкова, Мавроди Бояджиев*. А специализираните български художници във Флоренция през различни години от началото на века са *Веселин Стайков, Александър Стаменов, Младен Младенов, Тодор Диков, Панайот Попов, Петър Павлов*. Останалите вероятно пътят са посещавали определени курсове в Академията. Някои от тях, както се разбира от документираната информация в архива, не са били особено редовни, активни и прилежни в усвояване на преподавания учебен материал. Вероятно комбинацията на българска душевност с финансови и здравословни причини са мотивите за това поведение на нашите възпитаници от Флорентинската академия през тези години.

Намерената информация в архивите на Флорентинската академия провокира и повдига въпроси като например: С какво е привличала вниманието и интереса на българите Академията за изящни изкуства във Флоренция от края на XIX до първите десетилетия на XX век?¹³ Какви са били културните, а може би и политическите връзки между България и Италия през този период?¹⁴ Може и трябва да се търси още веднъж отговор и на въпроса „Къде сме ние?“ в контекста на европейското изобразително изкуство. Дали особената социокултурна среда в България е причина за неизвестността и забравата на делата на някои от българските флорентински възпитаници от края на XIX и началото на XX век?¹⁵ Съществуват ли някъде „забравени“ техни произведения? Може ли да бъдат намерени връзки между тези художници и голямото количество безименни картини, циркулиращи на художествения пазар у нас?

За да бъде отговорено на цялата тази проблематика, трябва да бъде направена правилна и многостранна интерпретация на множество събития и факти. Вероятно отговорите трябва да потърсим в политико-административната история на двете държави, в историята на самата Флорентинска академия и, разбира се, не на последно място в социокултурните аспекти и в психологическите нагласи на самите български художници. Засега тези въпроси нямат и остават без конкретен отговор. Не пречи обаче да споменаваме и търсим обяснение за по-малко известните и „проблемни“ имена, защото те също са част от българското присъствие на европейската художествена сцена и показват качествата и жизнеността на оформящото се българско изобразително изкуство и неговия европейски път на развитие от началото на миналия век.

Така че, ако някой някога успее да нареди правилно този интересен и пълен с предизвикателства пъзел, наречен история на българското изобразител-

но изкуство от края на XIX и началото на XX век, то днешната ситуация на изкуството ни би могла да придобие много интересни, вероятно различни очертания и измерения. Дотогава обаче трябва да се събират и подреждат дори и малките и понякога струващи ни се незначителни фрагменти история, за да може в крайна сметка да се получи единна и цялостната панорама на раждането и развитието на новото българското изобразително изкуство от края на XIX и началото на миналия век.

Бележки:

¹Изследването „Из архивите на Флорентинската академия за изящни изкуства (1878—1945)“ е осъществено в Италия — архив на Академията за изящни изкуства (Флоренция)¹, Националната централна библиотека (Флоренция), Библиотеката на „Уфици“ и в Немския културен институт във Флоренция.

Проучването стана възможно благодарение на европейската програма за обмен на студенти „Еразъм-Сократ“ в периода от февруари до май 2006 г.

1. Академия за изящни изкуства, Флоренция — Архив. Главни регистри, списъци и картотеки, деловодни документи, изпитни протоколи.

2. Виж цялата информация за имената на учителите, завършилите и специализираните български художници във Флорентинската академия В: *Данева, А.* Български художници в Академията за изящни изкуства, Флоренция (1880—1945), сп. Следва, 2007, бр. 15, с. 56.

3. *Biagi, L.* L'Accademia di Belle Arti di Firenze, Origini dell'Accademia, Firenze, MCMXLI—XIX Според Кавалинери годината на основаване на Академия по рисуване е 1563 до 1784. Виж: *Cavalineri, C.* Notizie storiche intorno alla R. Accademia delle Arti del Disegno in Firenze, Firenze, 1873; *Martucci, A., Corti, V., Federici, R., Bernardi, L.,* L'Accademia di Belle Arti di Firenze 1784—1984, Firenze, 1984.

4. Наградите и поощренията (сертификати) се връчват от Президента на Академията на избрани от професорите на съответните катедри студенти. От всяка катедра може да се изберат само двама от отлично представилите се студенти, които получават сребърни медали с парична стойност 20 италиански лири. Поощренията (сертификати) могат да се дават без ограничения на добре представителите се през учебната година. Виж: *Cavalineri, C.* Notizie storiche intorno alla R. Accademia delle Arti del Disegno in Firenze” Firenze, 1873.

5. *Маринска, Р., Рангелова, Б., Добрев, М., Зографова, К., Добрева, М.* Родът Митови в Българското изобразително изкуство, 2001; *Митов, Ст.* Антон Митов. Живот и творчество, С., БХ, 1957

6. *Белмустаков, Л.* Христо Станчев. Живот и творчество, С., БХ, 1955.

7. *Рачева, Пл.* Димитрова, Борис Георгиев от Варна 1888—1907, 2002, Варна, изд. Зограф.

8. *Лавренов, Ц.* Веселин Стайков, С., БХ, 1954; *Божков, А.* Веселин Стайков, С., БХ, 1980.

9. *Михайлова, И.* Зоя Паприкова, С., БХ, 1970.

10. *Грозев, А.* Александър Стаменов, С., БХ, 1964.

11. *Грозданов, Д.* Изложбата на Димитър Хинков, сп. Изкуство, 1977, бр. 4, 34-35, *Петров, Ц.* Трета самостоятелна изложба на Димитър Хинков, сп. Изкуство, 1973, бр. 9-10, с. 64; *Попов, П.* Изложбата на Димитър Хинков в Русе, сп. Изкуство, 1971, бр. 7, с. 36

12. *Маринска, Р.* Биография на моята сестра Султана Суружон от София Суружон., Art in Bulgaria/Изкуство., 2000, бр. 73-74, 23-24 и 5-7.

13. Доклади, изнесени на IV-та българо-италианска конференция, София 22-25 май 1984, „България, Италия и Балканите. Обществено-исторически и културно-естетически взаимоотношения XV-XX в.“, С., БАН, 1988.

14. *Божков, А.* Български приноси в европейската цивилизация, ИК Булвест-2000, 2000

15. *Маринска, Р.* Българската живопис (1900-1950). София-Европа в контекста на европейското изкуство, С., 1999.